

בדיקת חמץ – מה"ת ומד"ס

1 משנה פסחים ב, א

אור לארבעה עשה בודקין את החמץ לאור הנר (שלא יעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא, רש"י).

2 תוס' שם ד"ה אור

פירש הקונטרס שלא לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא. וקשה לר"י כיון דצריך ביטול כדאמר בגמ' הבודק צריך שיבטל ומדאורייתא בביטול בעלמא סגי אמאי הצריכו חכמים בדיקה כלל, ונראה לר"י דאע"ג דסגי בביטול בעלמא החמירו חכמים לבדוק חמץ ולבערו שלא יבא לאכלו.

3 ר"ן שם (א, א) ד"ה אלא

אלא מפני שבטול זה תלוי במחשבתן של בני אדם ואין דעותיהן שוות ואפשר שיקלו בכך ולא יוציאוהו מלבן לגמרי ראו חכמים להחמיר שלא יספק בטול והצריכוהו בדיקה וביעור שהוא מספיק ג"כ מן התורה.

4 פסחים ד, ב

בדיקת חמץ מדרבנן הוא דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה.

5 תוס' פסחים כא, א ד"ה ואי

משום דמצנעא לה, ואין עובר ... מלא ימצא, ואין זה מצוי כיון שאין ידוע היכן הוא.

6 שוע"ר סי' תלא

ד ומפני ב' דברים נזקקו חכמים לכך, הא' לפי שהביטול וההפקר תלוי במחשבתו של אדם שיפקירונו בלב שלם ויוציאונו מלבנו לגמרי ולפי שאין דעת כל בני אדם שוין ואפשר מי שיקל בדבר ולא יפקירונו בלב שלם ... הב' לפי שהאדם רגיל בכל השנה בחמץ ומחמת רגילותו קרוב הוא לשכחה שישכח את איסורו ויאכל ממנו אם יהיה מונח בגבולו בפסח לפיכך הצריכו לחפש אחריו ולבודק ולהוציאו מכל גבולו.

7 שוע"ר סי' תלג

יב כבר נתבאר בסימן תל"א שמן התורה כשמבטל את החמץ ומפקירו קודם זמן איסורו דיו. ואם אינו רוצה לבטלו ולהפקירו חייב הוא לבדוק ולחפש אחריו מן התורה כשיגיע זמן איסורו ולבערו מן העולם לגמרי וכשהוא עושה כך אם בתוך הפסח מצא כזית חמץ בביתו שלא מצא בבדיקתו לא עבר עליו למפרע בבל יראה ובל ימצא שהרי אנוס הוא כיון שבדק כדינו.

ואינו חייב לבדוק מן התורה אלא במקומות שרגיל להשתמש בהן חמץ כל השנה בתדירות כגון הבית וחדרו שרגיל לאכול בהן חמץ כל השנה ואי אפשר שלא נתפרר ונפל שם פירור חמץ שיש בו כזית.

8 קו"א שם ס"ק ג

מיהו מאי דמשמע שם מהמ"א לדעת הרמב"ם והרא"ש דאף בבית שאינו בדוק אינו עובר ... כיון שאינו ידוע לו היכן הוא לא קרינן ביה לא ימצא, וכמ"ש התוספות ריש פרק כל שעה. לא קיימא לן הכי, אלא כמ"ש הר"ן והפרי חדש, וכ"כ העולת שבת ואל"י זוטא בסוף סימן תל"ז, דלאחר זמן איסורו אין הנשים וקטנים נאמנים לומר אנו בדקנוהו דכיון שאינו יכול לבטל הוי ליה מדאורייתא. וכן הוא בגמרא בהדיא ע"ש.

9 מ"א סי' תלד ס"ק ה

דאם לא ביטלו עובר עליו אע"פ שלא ידע ... וז"ל הרמב"ם ... משמע דאם לא ידע בו מתחלה אינו עובר עליו כלל, וכ"מ מלשון הרא"ש גבי גלוסקא, וע"י בתוס' ריש כל שעה.

10 שוע"ר סי' תמב

ז אם אין ממשות החמץ כלום בתוך התערובת אלא טעמו בלבד ... אסור לקיימו בפסח ... גזירה שמא ישכח על איסור חמץ שהרי רגיל בו כל השנה וילך ויאכלנו ... אבל לא יברך על ביעור זה כיון שאין צריך לבערו רק משום חשש תקלה שמא יאכל ממנו, אבל הביעור מצד עצמו אין בו מצוה, לא שייך לברך על מצות ביעור. ואם עבר עליו הפסח ולא ביערו הרי הוא מותר בהנאה.